

LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT THROUGH TOURISM: OPPORTUNITIES FOR COMMUNITIES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

GUȚUȚUI Veaceslav

The Free International University of Moldova

veaceslav.gututui@gmail.com

ORCID: 0009-0004-8442-2565

Răzvan-Lucian ANDRONIC

Henri Coandă Air Force Academy, Brașov, Romania

razvan.andronic@afahc.ro

Purpose of the article: The Republic of Moldova has a diverse natural, cultural, and social potential that can stimulate local economic development, particularly in rural areas, through rural tourism. Development policies and access to national and international funds support the creation of the necessary infrastructure for local tourism businesses. The implementation of cluster concepts and Destination Management Organizations (DMOs) contributes to the consolidation of the local economy by integrating and promoting tourism products and services. Collaboration between authorities, the private sector, and other partners is essential to ensure sustainable development and economic growth at the local level.

Key words: local economic development, clusters, DMO, project funding.

DEZVOLTAREA ECONOMICĂ LOCALĂ PRIN TURISM: OPORTUNITĂȚI PENTRU COMUNITĂȚILE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Introducere

Republica Moldova, una dintre cele mai sărace țări din Europa, s-a confruntat cu numeroase provocări economice în ultimele decenii. În ciuda unei creșteri economice durabile, modelul de dezvoltare bazat pe remitențe s-a dovedit vulnerabil la șocuri externe, cum ar fi pandemia COVID-19, criza energetică și fluxurile de refugiați generate de războiul din Ucraina. Aceste crize au subliniat necesitatea unei schimbări de paradigmă în dezvoltarea economică a țării, evidențiind importanța consolidării economiei locale prin diversificare și utilizarea resurselor proprii.

În acest context, turismul a apărut ca o oportunitate strategică pentru revitalizarea economiei locale. Potențialul turistic al Moldovei, încă insuficient valorificat, include o diversitate de atracții naturale, culturale și istorice, cum ar fi vinăriile renumite, cetățile medievale, mănăstirile vechi, peisajele pitorești și satele tradiționale. Aceste resurse, dacă sunt bine gestionate și integrate într-o strategie de dezvoltare sustenabilă, pot contribui semnificativ la îmbunătățirea nivelului de trai în comunitățile rurale și urbane, generând locuri de muncă, stimulând antreprenoriatul și promovând identitatea culturală.

Analiza surselor bibliografice

Dezvoltarea economică locală (DEL) este un concept esențial în procesul de transformare a regiunilor, iar turismul joacă un rol fundamental în acest sens, contribuind semnificativ la creșterea economică, diversificarea surselor de venit și promovarea sustenabilității. Analiza mai multor lucrări relevante, inclusiv rapoarte ale unor organizații internaționale și studii de caz din Republica Moldova, evidențiază interdependența dintre dezvoltarea economică locală și sectorul turistic.

În raportul „World Development Report 2023: Financing a Sustainable Future” al Băncii Mondiale, se subliniază faptul că turismul este un sector cheie pentru crearea de locuri de muncă și stimularea investițiilor, în special în regiunile rurale. Acesta nu doar contribuie la diversificarea economiilor locale, dar ajută și la promovarea resurselor naturale și culturale specifice fiecărei regiuni, un factor important pentru dezvoltarea sustenabilă. Raportul sugerează că integrarea turismului în strategiile economice locale și naționale poate accelera tranziția către economii verzi, bazate pe principii de sustenabilitate.

Astfel, turismul nu se limitează doar la o activitate economică, ci devine o componentă crucială în modelele de dezvoltare durabilă și echitabilă.

Lucrarea „Building Resilient Communities in Rural Areas: Lessons from Moldova”, publicată de Banca Mondială, adresează direct impactul infrastructurii asupra dezvoltării economice locale, subliniind cum proiectele de infrastructură au contribuit la creșterea accesibilității și îmbunătățirea condițiilor de viață în zonele rurale ale Republicii Moldova. În acest context, turismul joacă un rol semnificativ, întrucât dezvoltarea infrastructurii de transport și reabilitarea drumurilor facilitează accesul turiștilor către destinațiile rurale, sporind astfel atractivitatea regiunilor și sprijinind afaceri locale, cum ar fi pensiunile sau serviciile de ghidaj turistic. Acest tip de turism rural contribuie la reducerea sărăciei și la îmbunătățirea standardelor de viață, având un impact direct asupra economiilor locale.

În raportul OCDE „Regional Outlook 2023: Leveraging Local Assets for Sustainable Growth”, este evidențiată utilizarea resurselor locale, cum ar fi atracțiile naturale și culturale, ca un mod eficient de stimulare a creșterii economice regionale. Turismul, în special turismul cultural și ecologic, poate deveni un pilon central al economiei locale, generând atât locuri de muncă, cât și venituri din atragerea turiștilor. Resursele naturale și tradițiile culturale pot fi promovate și valorificate pentru a crea experiențe unice, care atrag turiști și contribuie astfel la dezvoltarea economică regională. Turismul cultural sau ecologic poate stimula, de asemenea, investițiile în infrastructură și în educația profesională, creând astfel o economie locală mai diversificată și mai competitivă.

Raportul „Accelerating Local Economic Development in Moldova: Insights and Strategies” publicat de UNDP Moldova subliniază importanța sprijinirii întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri) din sectorul turistic pentru stimularea dezvoltării economice locale. Aceasta include sprijinirea inovării și digitalizării în turism, esențiale pentru creșterea sectorului. De exemplu, integrarea tehnologiilor moderne, precum platformele de rezervări online sau utilizarea aplicațiilor mobile pentru ghidaj turistic, poate crește accesibilitatea destinațiilor și poate atrage un public mai larg, stimulând astfel economia locală. IMM-urile care activează în turism, cum ar fi restaurantele, unitățile de cazare sau agențiile de turism, sunt vitale pentru dezvoltarea regiunilor, contribuind la crearea de locuri de muncă și la stimularea comerțului local.

În ceea ce privește formarea de clustere economice, studiul „Clusters as Drivers of Local Economic Development” din Regional Studies explorează cum grupurile de întreprinderi din aceleași sectoare, inclusiv turismul, pot contribui la dezvoltarea regiunilor. Crearea de clustere turistice într-o regiune cu atracții naturale sau culturale poate stimula colaborarea între diverse afaceri din domeniu și poate contribui la crearea unui brand turistic regional. Aceste clustere pot sprijini dezvoltarea durabilă prin promovarea inovației și crearea de locuri de muncă, atrăgând atât turiști, cât și investiții în infrastructură.

În toate aceste lucrări, turismul apare ca o componentă esențială a dezvoltării economice locale și regionale. Acesta sprijină nu doar crearea de locuri de muncă și diversificarea economiilor locale, dar și integrarea resurselor naturale și culturale într-o strategie de dezvoltare sustenabilă. Colaborarea între autoritățile locale, sectorul privat și alte părți interesate este crucială pentru a valorifica potențialul turismului în stimularea creșterii economice regionale și pentru a asigura o dezvoltare economică echitabilă și sustenabilă.

Materiale și metode

La elaborarea acestui articol s-au utilizat câteva surse/materiale informaționale, mai multe metode de cercetare, după cum urmează

1. Materiale utilizate: i) studii de caz și rapoarte internaționale legate de Republica Moldova privind turismul și dezvoltarea economică importante, dar și de realiza comparații cu tendințele din Republica Moldova cu cele globale; ii) date statistice oficiale furnizate de Biroul național de statisticii Republicii Moldova și de Ministerul Economiei, necesare pentru a înțelege evoluția turismului în Moldova, precum și pentru a identifica regiunile cu potențial turistic neexploatat; iii) studii academice și literatură de specialitate din domeniul turismului și economiei locale; iv) documente de politici și strategii guvernamentale: strategia națională Moldova 2030, strategii raionale și locale privind turismul și dezvoltarea economică au fost analizate pentru a înțelege obiectivele guvernamentale și inițiativele existente.

2. *Metode*: i) metoda cercetării calitative cu actori cheie din domeniul turismului (autorități locale, agenții de turism, proprietari de unități de cazare, etc.) utilizate pentru a colecta perspective asupra impactului turismului în comunități și asupra provocărilor întâmpinate; ii) analiza comparativă dintre regiunile țării; iii) analiza documentară a documentelor strategice ale autorităților publice locale și naționale pentru a înțelege alinierea acestora la tendințele și nevoile pieței turistice din Republica Moldova.

Rezultate și discuții

În urma studierii mai multor documente bibliografice au fost identificate așa aspecte importante ale acestui subiect cercetat, enunțat în denumirea articolului:

1. Dezvoltarea economică locală

Economia locală reprezintă un concept complex și dinamic, definit ca ansamblul activităților economice care au loc la nivel de comunitate sau unitate administrativ-teritorială, vizând creșterea bunăstării și dezvoltării durabile a respectivei comunități. La baza economiei locale stă implicarea autorităților locale, a sectorului privat, a organizațiilor non-guvernamentale și a cetățenilor în valorificarea resurselor disponibile în mod eficient. Acest concept se manifestă diferit în funcție de specificul fiecărei comunități, fie ea urbană sau rurală, iar în Republica Moldova, unde există 898 de unități administrativ-teritoriale (UAT), economia locală are un rol vital în reducerea disparităților economice și în susținerea unor zone adesea neglijate din punct de vedere al dezvoltării.

Într-un peisaj economic din ce în ce mai interconectat și globalizat, actorii implicați în DEL sunt diverși. Sectorul public are un rol esențial în stabilirea unui cadru legal și a unor politici favorabile dezvoltării, facilitând accesul la finanțare și dezvoltând infrastructura. La nivel local, autoritățile publice locale (APL) sunt responsabile pentru crearea unui mediu care să sprijine afacerile locale, pentru a asigura servicii publice eficiente și pentru a atrage investiții, gestionând patrimoniul public în folosul comunitar. Sectorul privat joacă un rol vital prin inovare, investiții în afaceri locale și crearea de locuri de muncă. Întreprinderile mici și mijlocii (IMM-urile) sunt coloana vertebrală a economiei locale, oferind locuri de muncă și stimulând dinamismul economic. Mediul asociativ, ONG-urile și organizațiile comunitare contribuie, de asemenea, la dezvoltarea economică locală, fiind intermediarul între comunitate și APL, promovând incluziunea socială și sprijinind educația și formarea profesională. Comunitatea, la rândul său, este actorul-cheie în acest proces: dezvoltarea durabilă depinde de implicarea cetățenilor, de participarea activă la inițiative locale și de sprijinul oferit economiei locale prin consumul produselor și serviciilor locale.

Metodele și instrumentele utilizate pentru DEL sunt tot mai diverse, strategiile integrate joacă un rol crucial în acest proces. Printre cele mai utilizate metode se numără planificarea strategică participativă, prin care comunitățile locale își stabilesc priorități și trasează direcții de acțiune pe termen mediu și lung. Modelele de clustere economice și Organizațiile de Management al Destinației (OMD) sunt utilizate pentru a structura și consolida sectoare economice-cheie, cum ar fi turismul, agroturismul și industria creativă. Aceste organizații promovează colaborarea între afaceri similare și complementare, creând o rețea ce stimulează competitivitatea și accesul la piețe. În plus, digitalizarea joacă un rol tot mai important, tehnologiile moderne permițând IMM-urilor să acceseze piețe mai mari, să reducă costurile și să îmbunătățească experiența clientului.

O altă metodă importantă este parteneriatul public-privat, o formă de colaborare în care sectorul privat contribuie cu capital, expertiză și tehnologie, în timp ce sectorul public oferă infrastructura și sprijinul necesar. Aceste parteneriate pot lua diverse forme, cum ar fi dezvoltarea de parcuri industriale, incubatoare de afaceri sau centre de inovare, având ca scop atragerea investitorilor și stimularea inovației locale. Un instrument din ce în ce mai popular este utilizarea stimulentei fiscale și a subvențiilor pentru a sprijini întreprinderile locale în domenii esențiale, cum ar fi energia verde și agricultura sustenabilă.

Tendențele actuale în DEL subliniază importanța sustenabilității și a rezilienței economice, având în vedere provocările legate de schimbările climatice, digitalizare și instabilitatea geopolitică. Sustenabilitatea, un principiu de bază în strategiile de dezvoltare locală, presupune integrarea măsurilor de protecție a mediului și conservare a resurselor naturale. În multe regiuni din UE, focusul se îndreaptă

spre tranziția verde și circulară, susținută prin finanțare din fonduri europene, pentru a reduce emisiile de carbon și a dezvolta sectoare economice ecologice, cum ar fi energia regenerabilă și eco-turismul. Dezvoltarea capacităților de reziliență economică este, de asemenea, o prioritate, implicând crearea unor economii locale care să fie mai puțin vulnerabile la șocuri externe prin diversificarea surselor de venit și promovarea economiilor locale durabile.

Tendențele în digitalizare au un impact semnificativ asupra DEL, pe măsură ce multe orașe și regiuni investesc în infrastructură digitală și în transformarea digitală a administrației locale. Tehnologia facilitează accesul la informații, reduce birocratia și face administrația publică mai eficientă și accesibilă pentru cetățeni. Platformele digitale și marketplace-urile online devin esențiale pentru afacerile locale, oferind noi căi de a ajunge la consumatori și de a participa la economia globală. Totodată, digitalizarea aduce provocări legate de incluziune digitală și de competențele digitale, necesare pentru a se adapta la noile cerințe ale pieței.

2. Turismul – pârgă de dezvoltare a economiei locale pentru Republica Moldova

Republica Moldova, deși este o țară mică în Europa de Sud-Est, dispune de un potențial turistic semnificativ datorită diversității resurselor naturale și culturale. Cu peste 300 de arii protejate, inclusiv rezervații naturale, păduri și râuri, țara oferă oportunități pentru turism ecologic. Aproximativ 15.000 de atracții antropice, precum cetăți medievale, mănăstiri, vinării și muzee, reflectă patrimoniul istoric și cultural al Moldovei. Evenimentele culturale și gastronomice îmbogățesc oferta turistică și sporesc atractivitatea internațională.

În ultimii ani, turismul receptor și intern a crescut constant, având un impact pozitiv asupra economiei regionale, susținut de extinderea infrastructurii și de parteneriate internaționale, inclusiv cu USAID și Uniunea Europeană. Turismul în Republica Moldova a evoluat semnificativ în ultimii ani, trecând prin fluctuații majore cauzate de pandemia COVID-19 și de contextul global. Deși nu este considerată o destinație turistică majoră, Moldova are un potențial turistic bazat pe resurse naturale și culturale autentice.

Dezvoltările includ peste 60 de pensiuni agroturistice și aproximativ 30 de vinării de familie, precum și noi servicii, cum ar fi tururile cu caiace pe Nistru, evenimentele sportive și festivalurile de muzică clasică în spațiul rural. Aceste inițiative contribuie la creșterea fluxurilor de turiști, promovarea mai activă a zonelor rurale și la creșterea oportunităților economice pentru comunitățile locale.

În 2019, conform datelor Biroului național de statistică, au fost înregistrate 374.765 de persoane cazate în structurile de primire turistică, dintre care 46% erau nerezidenți. Aceasta a arătat un echilibru între turiștii locali și internaționali, dar în 2020, pandemia a dus la o scădere de 76% a numărului total de turiști, cu doar 90.338 de persoane cazate. Turiștii nerezidenți au scăzut dramatic la 28.732, adică 31% din total. Redresarea sectorului a început în 2021, când numărul total de turiști a crescut la 178.196, cu 39% nerezidenți. Această tendință de creștere a continuat în 2022, când numărul total a ajuns la 333.925, dintre care 48% erau nerezidenți. Creșterea a fost susținută de măsuri guvernamentale și îmbunătățiri ale infrastructurii turistice.

În 2023, numărul total de turiști a depășit nivelurile pre-pandemie, ajungând la 391.471, cu 50% nerezidenți. Aceasta a evidențiat recuperarea fluxurilor turistice și diversificarea surselor de turiști internaționali, Republica Moldova devenind mai atractivă datorită campaniilor de promovare și evenimentelor internaționale.

În plus, creșterea de 46,2% a numărului de turiști nerezidenți în prima jumătate a anului 2024 față de aceeași perioadă a anului precedent sugerează un interes în creștere pentru Moldova pe piața turismului internațional. Această evoluție reflectă o schimbare în percepția globală a țării ca destinație turistică emergentă, susținută de o mai bună promovare a atracțiilor sale, precum și de organizarea unor evenimente internaționale de amploare. Un alt factor important a fost creșterea investițiilor în modernizarea și extinderea capacităților de cazare, care a permis primirea unui număr mai mare de turiști internaționali și îmbunătățirea experienței acestora.

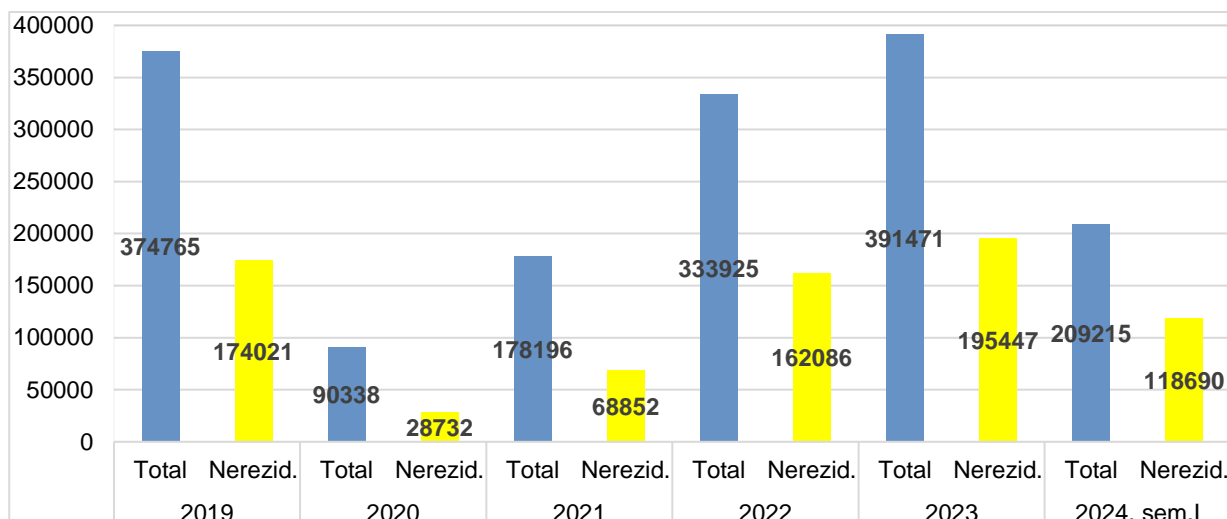

Figura Dinamica numărului de turiști cazați în structurile de primire turistică colective, în perioada anilor 2019-2024 (semestrul I)

Cazarea în profil regional este asigurată în cadrul hotelurilor și motelurilor, pensiunilor turistice și agroturistice, satelor de vacanță cu structuri de cazare, taberelor de vacanță pentru copii și altor opțiuni. La nivel de republică (datele fără a include Transnistria), numărul total de camere a crescut moderat de la 7735 în 2015 la 8707 în 2023, iar numărul total de paturi a avut o ușoară creștere de la 25312 în 2015 la 25386 în 2023. Astfel, a avut loc creșterea numărului de camere cu o capacitate redusă de cazare, în mod special la pensiuni agroturistice și hoteluri mici. În 2023 a avut recuperarea indicatorilor capacităților de cazare din anul prepandemic 2019.

Analiza în profil regional arată că există, însă în continuare disparități semnificative între capitala Chișinău și restul regiunilor. Chișinăul reprezintă principalul pol turistic al Republicii Moldova, atrăgând anual peste 60% din totalul turiștilor. Capitala se remarcă, în comparație cu alte regiuni ale țării, cu o infrastructura mai dezvoltată, numeroasele atracții culturale și istorice relativ bine conservate, precum și evenimente de importanță națională și internațională. În timp ce celelalte regiuni, care dețin peste 90% din resursele turistice, sunt subutilizate economic.

Capacitatea de cazare, în termeni relativi este considerabil sub media regională, oferta locurilor de cazare este comensurabilă cu cererea.

Tabelul 1 Repartizarea locurilor de cazare pe regiuni de dezvoltare

Denumirea regiunii	Nr. camere			Pondere în total	Nr. de paturi			Pondere în total
	2015	2019	2023		2015	2019	2023	
Total pe țară	7735	8013	8707	100%	25312	24530	25386	100%
Mun. Chișinău	3959	4175	4464	51,27%	8707	9526	9719	38,28%
Nord	953	1088	1103	12,67%	4479	4362	4577	18,83%
Centru	2006	1855	2179	24,03%	8591	7090	7326	28,86%
Sud	610	669	734	8,30%	2052	2152	2406	9,48%
U.T.A. Găgăuzia	207	226	227	2,07%	1483	1400	1358	5,35%

Sursa: Biroul național de statistică

În raioanele Cahul, Dubăsari, Orhei, Călărași și municipiul Bălți se înregistrează cea mai mare capacitate de cazare din țară, după Chișinău, însă această capacitate rămâne semnificativ inferioară celei din capitală. Există microregiuni cu un potențial turistic semnificativ, unde oferta de spații de cazare reprezintă o constrângere în dezvoltarea turismului. Soroca, de exemplu, atrage vizitatori datorită cetății sale și a altor atracții locale. Glodeni este cunoscut pentru Pădurea Domnească, un habitat natural valoros. În Ștefan-Vodă, Parcul Național Nistrul de Jos oferă oportunități ecoturistice, în timp ce Cahul

este recunoscut pentru Lunca Prutului de Jos, caracterizată prin peisaje diverse. Călărași dispune de o ofertă culturală bogată, având 17 muzee și 9 mănăstiri și biserici de lemn, ce ilustrează tradițiile și istoria regiunii. Aceste aspecte subliniază necesitatea de a dezvolta infrastructura de cazare pentru a valorifica pe deplin potențialul turistic al acestor zone.

Statistica oficială nu include închirierea apartamentelor, care tinde să devină o opțiune tot mai populară pentru călători și excursioniști. Potrivit estimărilor, în Republica Moldova sunt listate circa 1200 de proprietăți, cu o rată medie de ocupare de 44%², ceea ce înseamnă că numărul de înnopțări la privat a fost de 194 mii în ultimele 12 luni și corespunde unei cote de piață de 12,6%.

Turiștii nerezidenți reprezintă o parte semnificativă din total, cu o pondere constantă în jur de 46-48% în fiecare an. Municipiul Chișinău atrage majoritatea turiștilor nerezidenți, cu o contribuție de aproximativ 71% în 2022. Capitala țării are cea mai mare contribuție la numărul total de turiști cazați în fiecare an, variind între 66-67% în perioada analizată. Chișinăul este principalul pol turistic, reprezentând o pondere semnificativă în totalul turiștilor cazați, cu cel puțin 60% din total în fiecare an. RD Centru are o contribuție semnificativă la numărul total de turiști cazați, urmată de regiunea Nord și Sud. Regiunea Nord a înregistrat o creștere semnificativă în 2021 și 2022, în timp ce regiunea Sud a avut o redresare mai lentă. Regiunea Centru și Nord au avut contribuții mult mai mici decât Chișinău. UTA Găgăuzia are cea mai mică contribuție, dar a înregistrat o creștere semnificativă în 2021 și 2022.

Tabelul 2 Numărul de turiști cazați în structurile de primire turistică colective, perioada anilor 2019-2022, în profil teritorial

Denumirea regiunii	2019		2020		2021		2022	
	Total	Nerezidenți	Total	Nerezidenți	Total	Nerezidenți	Total	Nerezidenți
Total pe țară	374.765	174.021	90.338	28.732	178.196	68.852	333.925	162.086
mun. Chișinău	253.298	157.526	48.181	25.181	105.342	61.394	221.040	144.968
Nord	27.268	7.059	7.947	1.848	12.985	3.415	21.777	8.179
Centru	64.551	5.554	25.029	944	42.662	2.547	63.208	4.478
Sud	24.172	2.261	7.083	381	14.646	789	23.702	3.081
U.T.A Gagauzia	5.476	1.621	2.098	378	2.561	707	4.198	1.380

Sursa: Biroul național de statistică

Acoperirea geografică a spațiilor de cazare accesibile prin utilizarea platformelor digitale este neuniformă. Agropensiunile din zonele rurale, care au căpătat amploare datorită dezvoltării turismului intern, sunt relativ inaccesibile pentru vizitatorii străini. Aceasta se explică prin reticența agropensiunilor de a ceda în favoarea platformelor digitale internaționale, comisionul pentru efectuarea rezervării, chiar dacă potențialul aceasta le-ar completa capacitățile disponibile. Alternativele locale pentru efectuarea rezervărilor online sunt insuficient de dezvoltate.

3. Cadru strategic de planificare a dezvoltării turismului

Turismul este considerat un pilon fundamental al economiei naționale, conform Legii nr. 352/2006 privind organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova și Strategiei Naționale de Dezvoltare Moldova 2030. Acest statut se justifică prin potențialul turismului de a genera creștere economică durabilă, de a stimula dezvoltarea regională și de a crea locuri de muncă, în special în zonele rurale. Republica Moldova dispune de o legislație distinctă în domeniul turismului. Crearea și implementarea documentelor strategice sectoriale contribuie la valorificarea patrimoniului național ca prioritate în domeniu.

Cadru de planificare al țării include nivele distincte: național (general și sectorial), regional (6 regiuni de dezvoltare), raional (32 de raioane), local (898 UAT de nivel I și 48 de GAL-uri), și la nivel de afacere. Documentele de planificare naționale relevante pentru turism sunt: i) Strategia Moldova Europeană 2030, ii) Planul Național de Dezvoltare 2023-2025, iii) Conceptul Programului Național de

² AirDNA.co, [Vacation Rental Data](#), 2023

Dezvoltare a Turismului „Turism 2028”, iv) Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2022-2028, v) Documentul Unic de Program 2022-2024, vi) Strategia Agricolă și Rurală 2023-2030 și vii) Programul „Moldova Creativă” 2024-2027. Totuși, absența unui document național de dezvoltare a turismului afectează evoluția sectorului.

La nivel regional, sunt implementate programele operaționale pentru regiunile Nord, Centru, Sud și UTA Găgăuzia, care vizează creșterea atractivității turistice. Pentru Găgăuzia există un Program Strategic de Dezvoltare a Turismului 2021-2025. La Chișinău este aprobată Strategia de Dezvoltare a Turismului 2022-2026. Totuși, implementarea programelor regionale de turism este insuficientă, cu un grad de realizare de doar 20-50% în unele regiuni, cum ar fi RD Nord.

La nivel raional, majoritatea raioanelor au strategii de dezvoltare socio-economică, a turismului, dar doar câteva dintre ele sunt implementate în mod eficient. Conexiunea între acțiunile programelor regionale și strategiile raionale este slabă, iar multe strategii nu au evaluări clare ale realizărilor, nu stabilesc obiective precise și nu bugetează investițiile anuale necesare, ceea ce duce la nerealizarea multor activități.

La nivel de microregiuni (GAL-uri), au fost dezvoltate 48 de strategii care includ aspecte legate de amenajarea teritoriului și dezvoltarea afacerilor, cu sprijinul Solidarity Fund PL. La nivel local, sunt implementate strategii de dezvoltare cu ajutorul partenerilor precum USAID și PNUD, care se concentrează pe infrastructura fizică și pe sprijinul afacerilor, inclusiv turistice.

La nivel de afacere, antreprenorii dezvoltă documente esențiale pentru organizarea și gestionarea afacerilor, inclusiv studiul de fezabilitate, proiectul tehnic, planul de afaceri, strategia de marketing, și alte documente pentru managementul financiar, resurse umane, inovare și digitalizare. Aceste documente sunt cruciale pentru creșterea și dezvoltarea afacerilor, inclusiv în domeniul turismului.

Fiecare nivel de planificare are specificul său, având un impact asupra resurselor disponibile, infrastructurii și promovării. Planificarea integrată este necesară pentru a asigura dezvoltarea economică sustenabilă a turismului la toate nivelele de administrație publică.

4. Instrumentele de finanțare a dezvoltării turismului în Republica Moldova

În Republica Moldova, în ultimii ani au fost dezvoltate și implementate mai multe instrumente și mecanisme financiare din diferite surse: 1) sectorul public, 2) sectorul privat și 3) parteneri de dezvoltare.

Aceste resurse sunt utilizate de *sectorul public* pentru implementarea diferitor proiecte legate direct sau indirect de dezvoltarea infrastructurii publice, îmbunătățirea serviciilor publice, susținerea dezvoltării afacerilor în mediul rural, îmbunătățirea stării mediului. Aceste direcții de finanțare includ proiecte legate direct de dezvoltarea turismului (afacerile turistice și agroturistice din spațiul rural) sau de dezvoltarea infrastructurii legate de îmbunătățirea, extinderea, modernizarea infrastructurii de bază (drumuri, apă/canal, mediu, iluminat public) sau a celei de suport pentru turism (piețe agroalimentare, muzee, case de cultură, meșteșuguri populare, etc.). Resursele respective sunt obținute preponderent din *surse publice și pentru sectorul public*:

Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală - mecanism financiar creat pentru a sprijini dezvoltarea echilibrată a regiunilor și localităților din Republica Moldova. Fondul este gestionat de către autoritatea de elaborare a politicii de dezvoltare regională, iar alocarea resurselor se face cu aprobarea Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale. Proiectele finanțate sunt selectate prin concursuri publice organizate de autoritățile competente (Agențiile de Dezvoltare Regională; Oficiul național de dezvoltare regională și locală). Fondurile sunt utilizate pentru a finanța proiecte în două mari categorii: 1) dezvoltare regională (creșterea competitivității și ocupării forței de muncă în regiunile de dezvoltare, revitalizarea urbană și dezvoltarea economică și socială a orașelor, îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare la nivel regional) și 2) dezvoltare locală (îmbunătățirea infrastructurii locale (drumuri, sisteme de apă și canalizare etc.), construcția și renovarea infrastructurii sociale (școli, spitale, centre comunitare), cofinanțarea proiectelor implementate din sursele de asistență externă.

De remarcat este că mărimea fondului, în valori nominale a crescut de la 559 786 400,0 lei în anul 2022 la 1 528 559 931,7 lei în anul 2023 sau cu 173,06%. Recalculând această creștere cu valoarea cumulată a inflației pentru această perioadă de 35,71% conform metodei ajustate, care reflectă o creștere efectivă a puterii de cumpărare, luând în considerare inflația, creșterea reală a fost mai mică, de 101,21%.

Totuși, dublarea reală a fondurilor sugerează creșterea veniturilor publice la bugetul de stat, dar și o prioritate mai mare din partea Guvernului pentru investițiile în infrastructură și dezvoltarea regională.

Fondul Rutier este un fond special, reglementat de Legea drumurilor și alte acte normative în vigoare, având mai multe destinații de finanțare: 1) întreținerea și reparația drumurilor publice la nivel național și local; 2) dezvoltarea infrastructurii rutiere pentru proiectele de construcție și modernizare a drumurilor, podurilor și altor elemente ale infrastructurii rutiere; 3) securitatea rutieră – instalarea semnelor de circulație, crearea de treceri de pietoni și alte măsuri de siguranță; 4) întreținerea și modernizarea infrastructurii adiacente drumurilor – iluminatul public, parcurile și alte facilități conexe drumurilor; 5) alte cheltuieli legate de administrarea drumurilor publice. Mărimea valorificată a fondului a constituit în anul 2022 suma de 1 631 371,8, iar în anul 2023 respectiv suma de 2 326 949,9 lei, având o creștere nominală de 42,63%. Creșterea reală ajustată cu inflația este mult mai mică, de 5,1% pentru perioada 2022-2023, ținând cont de o inflație cumulată de 35,71%.

Fondul național de dezvoltare a agriculturii și mediului rural (FNADRM) – totalitatea mijloacelor bugetare destinate subvenționării în agricultură și mediul rural. În cazul sectorului public finanțarea se acordă sub forma plăților în avans pentru APL-uri, asociații obștești (inclusiv prin programul Leader) pentru dezvoltarea infrastructurii economice. Fondul este gestionat și monitorizat de către AIPA.

Alte programe și proiecte de stat - finanțate din sursele Fondului Național de Mediu, Ministerului Educației și Cercetării, Biroului Relații cu Diaspora, Ministerul Culturii, sunt mai mici ca valoare, dar care au o contribuție importantă pentru dezvoltarea resurselor umane, promovarea mai activă a localităților.

Autoritățile publice locale gestionează și *bugetele proprii (locale și raionale, UTA Găgăuzia și bugetele municipale)*, care includ componente investiționale, dar și de susținere a activității instituțiilor publice locale responsabile de dezvoltarea economică, agricultură, cultură și turism.

La aceste resurse se adăugă *sursele și instrumentele partenerilor de dezvoltare* ai Republicii Moldova, care acordă granturi, donații, linii de creditare preferențiale. Principalii donatori fiind: USAID, PNUD, UE și alte organizații donatoare. De remarcat că programele de suport cresc de la an la an și se diversifică pentru sectorul public. Statutul de țară în curs de la aderare la UE, va crește în continuare acest suport.

Pentru *dezvoltarea afacerilor în diverse sectoare economice* există mai multe posibilități de finanțare în condiții avantajoase/privilegiate din surse publice, pentru dezvoltarea afacerilor:

Măsurile de subvenționare din cadrul FNDARM - fondul este utilizat pentru mai multe forme de subvenționare, stabilite în Legea 71/2023 cu privire la subvenționarea în agricultură și mediul rural, pentru acordarea plăților în avans; plăților postinvestiție; plăților investiții pe etape; plăților directe; plăților complementare, pentru fermieri. Fondul este utilizat pentru 30 de măsuri de subvenționare a afacerilor agricole (inclusiv din agroturism, vinificație, zootehnie, horticultură, etc.). Fondul este gestionat și monitorizat de către Agenția pentru Investiții și Plăți în Agricultură. Dinamica fondului din 2022-2023 a avut modificări nesemnificative în ultima perioadă de timp: de la 1 686 091,2 lei în anul 2022 la 1 700 000,0 lei în 2023;

Programele de finanțare ale Organizației pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului: i) Turism; ii) Femei în Afaceri, iii) Start pentru Tineri; iv) Programul de atragere a remitențelor în economie (PARE), v) Digitalizarea IMM-urilor, vi) Ecologizarea IMM; vii) Inovații Digitale și Startup-urilor Tehnologice; viii) Retechnologizare și eficiență energetică a întreprinderilor mici și mijlocii; ix) Creșterea competitivității la export și internaționalizarea IMM-urilor; x) Fondul de garantare a creditelor; xi) Programul Guvernamental pentru susținerea antreprenorilor 373; xii) FACEM Investiții.

La fel, *partenerii de dezvoltare acordă* diferite granturi și proiecte pentru dezvoltarea afacerilor, promovarea turismului: 1) USAID: proiectele Completivitate și Reziliență Rurală în Moldova; Tehnologiile Viitorului; 2) PNUD: PRIM, Regiuni Cheie, Platformele de sporire a încrederii între maluri (Turism Cultură, Ecologie), 3) UE prin Programul Transnațional Dunărea; Programul Operațional Comun Bazinul Mării Negre, Programul Operațional Comun România-Republica Moldova 2021-2027; 4) Polish Aid; 5) IFAD-VII; 6) programele de suport ale unor agenți economici: Efes Vitanta Moldova Brewery prin programul Prieteneste pentru Turism, Orange.

Sursele de finanțare din sectorul privat pentru dezvoltarea turismului includ mijloacele proprii ale agenților economici și investițiile locale, contribuții din partea Diasporei, credite și linii de creditare oferite de băncile comerciale și alte instituții financiare, parteneriate public-private care facilitează accesul la fonduri suplimentare și expertiză în dezvoltarea infrastructurii turistice.

Mărimea fondurilor acordate pentru un beneficiar, variază de la câteva mii la zeci de mii de dolari/euro sau mii lei, în funcție de obiectivelor, specificul, condițiilor de finanțare ale fiecărui gestionar de resurse. Totuși, resursele acordate nu sunt suficiente ca volum și bine sincronizate între gestionarii de resurse pentru a asigura dezvoltarea integrată a turismului.

5. Suportul partenerilor internaționali pentru dezvoltarea turismului receptor și intern

USAID, PNUD și Solidarity Fund PL au fost actori esențiali în sprijinirea și dezvoltarea sectorului turistic din Republica Moldova, contribuind la creșterea rezilienței acestui domeniu și la consolidarea infrastructurii necesare pentru atragerea turiștilor internaționali.

În perioada 2013-2023, USAID a asistat peste 250 de afaceri din sectorul turismului, renovând 60 de pensiuni rurale și facilitând îmbunătățirea proceselor de afaceri pentru 120 de întreprinderi. Cu ajutorul a 110 granturi, USAID a investit mai mult de 2 milioane de dolari în dezvoltarea turismului vitivinicol și în crearea unor facilități moderne de cazare, iar 35 de vinării au înființat sau modernizat facilități turistice. De asemenea, au fost marcate aproximativ 400 de kilometri de trasee turistice și 20 de hoteluri au beneficiat de programe de modernizare a proceselor de gestionare și îmbunătățire a calității serviciilor. Aproape 2200 de persoane din industria turismului au participat la cursuri de formare profesională, consolidând competențele forței de muncă. Pentru perioada 2024-2027, aceste inițiative vor continua să fie consolidate. USAID va acorda noi granturi pentru dezvoltarea infrastructurii turistice, va oferi consultanță specializată și va sprijini crearea de noi produse turistice. De asemenea, se va pune un accent deosebit pe promovarea potențialului turistic al țării și pe îmbunătățirea continuă a calificărilor forței de muncă, pentru a răspunde cerințelor pieței internaționale, pe aplicarea standardelor de sustenabilitate pentru afacerile turistice.

În paralel, PNUD Moldova a lansat inițiativa „Investiții în Produse Locale”, care a încurajat comunitățile rurale să identifice potențialul turistic și să valorifice avantajele comparative ale regiunilor lor. Sprijinul oferit de PNUD și partenerii internaționali a inclus dezvoltarea unor proiecte care au sporit competitivitatea entităților turistice din Moldova, de la pensiuni tradiționale la facilități de glamping și agro-turism inovativ. De asemenea, PNUD a implementat o metodologie bazată pe clusterizare, creând micro-clustere ce integrează afaceri din turism, agricultură și producție alimentară (17 la număr, majoritatea fiind în agricultură, agroturism și turism rural, în diferite regiuni ale țării, preponderent la Centru și Sud). Aceste clustere sunt importante esențiale în dezvoltarea unor parteneriate durabile între autoritățile locale, sectorul privat și investitori, stimulând sinergiile între sectoarele agricole și turistice. PNUD a investit și în formarea profesională, axându-se pe turismul rural și pe promovarea economiei circulare.

Dezvoltarea sustenabilă a industriei turismului este strâns legată de implicarea comunităților. În Republica Moldova, puternic afectată de exodul populației de la sate, dezvoltarea agropensiunilor și a turismului rural este un pilon important de creștere a rezilienței. Din acest punct de vedere, Republica Moldova a cumulat o practică pozitivă prin intermediul grupurilor de acțiune locală (GAL). Astfel, până la finele anului 2022, grație inițiativei comune între USAID și Polish Aid, dar și a PNUD-Elveția în republică s-au implementat 257 de proiecte, inclusiv și în domeniul turismului, în peste 260 de localități, în mod special din spațiul rural.

Suportul Polish Aid, prin Solidarity Fund s-a axat și pe dezvoltarea turismului în 2 GAL-uri: GAL Lunca Prutului de Jos (localități din raionul Cahul) și Plaiul Codrilor (localități din raioanele Strășeni, Nisporeni și Călărași), pentru care s-a acordat o asistență multilaterală, inclusiv crearea și instituționalizarea primelor 2 OMD-urilor microregionale din Republica Moldova.

6. Experiența României în dezvoltarea stațiilor turistice

România oferă un exemplu relevant de dezvoltare a stațiilor turistice prin investiții publice și private susținute. Dezvoltarea unor destinații precum Poiana Brașov, Sinaia sau Mamaia a fost posibilă datorită parteneriatelor dintre autoritățile locale și investitori privați. În acest sens, România a valorificat

atât fondurile europene, cât și investițiile străine directe pentru modernizarea infrastructurii turistice și promovarea pe piața internațională. Republica Moldova poate învăța din aceste practici și poate dezvolta propriile stațiuni, axându-se pe turismul rural și ecoturism.

Un exemplu recent de dezvoltare a unei stațiuni turistice "de la zero" este cel al comunei Vama Buzăului din Județul Brașov, care a parcurs acest proces doar din anul 2009. În contextul aderării României la Uniunea Europeană, autoritățile locale au elaborat o Strategie de Dezvoltare Durabilă pentru perioada 2009-2015, urmată de încă două documente programatice subsecvente. Acestea au constituit fundamentul dezvoltării spectaculoase a localității, în ultimii 15 ani – proces descris în continuare.

Deoarece în trecut Vama Buzăului avea statutul de vamă între Transilvania și Țara Românească, înainte de epoca comunistă exista o ofertă locală de locuri pentru înoptare, masă și alte servicii contra cost. Această ofertă (disponibilă în hanuri sau gospodării cu mai multe camere) era extrem de oportună în cadrul călătoriilor mai lungi, specifice comerțului practicat în acea perioadă. Activități similare au fost practicate și după pierderea statutului de vamă al localității, tot ca urmare a activităților comerciale desfășurate în zonă.

După decembrie 1989 în România a început o dezvoltare fără precedent a turismului în mediul rural, atât prin dezvoltarea de pensiuni și alte facilități de cazare, cât și prin construcția de case de vacanță. În Vama Buzăului acest proces de dezvoltare a avut un ritm mai scăzut, datorită acțiunii convergente a doi factori: poziția relativ izolată a comunității, în afara rutelor majore de transport din România și – mai ales – situația complicată a fondului funciar, care a acționat ca un adevărat „filtru” în ceea ce privește speculațiile imobiliare; de altfel alcătuirea unui cadastru general a fost finalizată abia în noiembrie 2024. Ritmul mai scăzut de dezvoltare a turismului în comună din primii ani de după instaurarea democrației a avut însă și consecințe benefice, în sensul că Vama Buzăului a fost ferită de dezvoltarea urbanistică mai degrabă haotică (și de problemele de mediu asociate acesteia) întâlnită în zonele rurale intens valorificate din punct de vedere turistic.

Potențialul turistic al zonei era însă unul extrem de ridicat, fapt remarcat de diferitele categorii de specialiști care l-au evaluat la începutul acestui secol, fie că este vorba despre resursele naturale sau despre cele antropice. Resursele turistice naturale includ:

- Cadrul natural al comunei Vama Buzăului, care este reconfortant și tonic pentru activitățile umane și totodată favorabil turismului. Ca o particularitate a zonei, se remarcă absența aproape totală a surselor de poluare generate de activitățile antropice.
- Munții Sirlului și Masivul Ciucaș care oferă atât peisaje inedite cât și posibilitatea drumețiilor montane sau a practicării sporturilor extreme.
- Comuna este extrem de bogată în resurse de biodiversitate, existând numeroase specii de vegetație montană, submontană și faună, dintre care numeroase sunt rare sau ocrotite. În cadrul acestei categorii, cea mai cunoscută emblemă a localității este bujorul de munte (*Rhododendron kotschyi*) - plantă lemnoasă, cu frunze lucioase, verzi și iarna care înflorește în perioada mai-iunie și toamna în buchete mici, acoperind muntele cu un covor de flori ciclam. Este o specie ocrotită, iar abundența sa a dat numele de Muntele Roșu, parte componentă a masivului Ciucaș.
- Populația de zimbrii care a fost adusă în zonă odată cu înființarea rezervației de zimbri (în noiembrie 2008) a crescut în mod constant interesul pentru comuna Vama Buzăului și va contribui la poziționarea sa distinctă în cadrul pieței turistice autohtone. Pe lângă faptul că este vorba de o specie extrem de rară, zimbrul are o importanță simbolică, de unde și potențialul deosebit de valorificare în sens turistic a acestei inițiative remarcabile de constituire a unei rezervații naturale, care va include treptat și alte specii de animale, precum și o grădină botanică alpină.
- Numeroasele monumente ale naturii care pot fi întâlnite pe teritoriul administrativ al comunei, dintre care pot fi enumerate: Urlătoarea de Jos, Urlătoarea de Sus, în care se produce un fenomen hidrologic spectaculos: un front liniar de izvoare cu depuneri de tuf calcaros); Colții

Pietrei Laptelui, Piatra Ursului. De asemenea, în Masivul Ciucaș (aflat în curs de dobândire a statutului de parc natural) există un număr impresionant de monumente ale naturii: golul alpin-Muntele Roșu cu bujorul de munte și afinul (*Vaccinium myrtillus*), Piscul Albiilor-zonă cu tisă (*Taxus Baccata*), Tigăile Mari, Tigăile Mici, Sfînxul Bratocei, Babele la Sfat, Capul lui Goliat, Porumbelul, Mâna cu Cinci Degete, Cheile Piruștii ș.a.m.d.

- Condițiile climaterice: comuna Vama Buzăului ocupă partea de sud a Depresiunii Întorsura Buzăului, care este considerată ca fiind „polul frigului” în România. Din punct de vedere turistic, această amplasare este avantajoasă atât în timpul sezonului de vară (când în zonă nu se produce fenomenul de caniculă, din ce în ce mai frecvent în restul țării), cât și mai ales a celui de iarnă. Deoarece fenomenul de îngheț se poate produce oricând în intervalul septembrie-mai, rezultă un sezon de iarnă mai lung decât în alte zone ale țării și în consecință posibilitatea practicării sporturilor de iarnă cu costuri de întreținere mult mai mici. Deși apariția unui domeniu schiabil în comună pare a fi un deziderat mai îndepărtat (deoarece necesită investiții majore în amenajarea pârtiilor și a structurilor de primire a turiștilor, în condițiile încălzirii globale), în comună pot fi dezvoltate facilități pentru practicarea altor sporturi de iarnă (patinaj, ski fond, biatlon etc.), fie ca agrement, fie ca sport de performanță (prin inițierea unei colaborări cu Autoritatea Națională pentru Sport și federațiile de profil).

Conform anexei la Ordinul nr. 2314/2004 al Ministrului Culturii și Cultelor privind aprobarea Listei monumentelor istorice, în Vama Buzăului există un singur monument istoric „Postul de grăniceri” care datează din secolul al XVIII-lea. Pe lângă acest monument istoric, în comună mai există și o serie de alte obiective de interes turistic:

- cele două grupuri de case construite la sfârșitul secolului XVIII și începutul secolului XIX.
- „Festung”- sistem de fortificații menit să apere granița, compus din patru construcții din pământ, unite cândva de șanțuri de comunicare.
- Ruinele bisericii catolice militare.
- Cimitirul Eroilor de la Tabla Buții, construit pentru comemorarea celor căzuți în luptele din 15 / 16 August 1916.

De asemenea, în comună există un număr mare de gospodării în care se practică încă *indeletniciri sau meșteșuguri tradiționale*. Toate aceste resurse antropice ar putea fi „concentrate” sub forma unui „muzeu viu”, în care să existe atât o expoziție permanentă de obiecte de artă și tehnică populară, cât și ateliere-școală, în care persoanele care încă mai practică diferitele meșteșuguri să își poată prezenta activitatea tuturor celor interesați în practicarea respectivei activități. Acest „muzeu viu”, cu profil etnografic, ar avea o activitate complementară cu cea a muzeului local, definit ca obiectiv în cadrul procesului de elaborare a SDD.

De asemenea, comuna Vama Buzăului era relativ bogată în momentul elaborării primei stragerii de dezvoltare locală, în 2008) în *manifestări culturale* care constituie o parte integrantă a ofertei turistice locale. În urma organizării taberelor de sculptură, pe teritoriul comunei sunt amplasate sculpturi în lemn sau metal.

Pornind de la acest potențial, a fost elaborată o viziune integrală de dezvoltare durabilă, care a fost transpusă în practică în 15 ani (2009-2024), prin:

- Construirea centrului de informare și promovare turistică (la intrarea în rezervația de zimbrii) și semnălizarea (prin amplasarea de panouri informative și indicatoare rutiere) a tuturor resurselor naturale și antropice, menționate anterior;
- Diversificarea ofertei turistice locale (dezvoltarea de noi trasee montane și de cicloturism, organizarea Festivalului Național de Folk “Vama de la Munte” etc.)
- Depunerea documentațiilor necesare și obținerea statutului de stațiune turistică de interes local (din anul 2018) de comunitate sustenabilă (European Energy Award, din anul 2020) și de destinație ecoturistică (a opta din România, titlu dobândit în 2023). În următorii ani, se urmărește dobândirea statutului de stațiune turistică de interes local sau a celui de stațiune climaterică;
- Dezvoltarea rețelelor de servicii turistice Gastro Local și Camere la Munte, ca inițiative de turism durabil inițiate și gestionate de Comuna Vama Buzăului. Acest tip de inițiative pot fi replicate cu ușurință în

Republica Moldova, de exemplu printr-un proiect de cooperare transfrontalieră sau unul tip twinning. În esență, în rețeaua Gastro Local sunt incluse gospodării și pensiuni locale, cu scopul de a oferi turiștilor și vizitatorilor posibilitatea de a mânca și de a avea o experiență culinară tradițională, autentică și sigură. Prepararea alimentelor se va face numai de către membrii familiei care dețin locația și se utilizează materii prime provenite din gospodăria proprie sau din lanțurile scurte alimentare, în proporție de minim 70%. În mod similar, în rețeaua Camere la Munte sunt oferite facilități de cazare în cadrul unei gospodării, fără a se modifica funcționalitatea acesteia.

Concluzii și recomandări

Dezvoltarea turismului în Republica Moldova a cunoscut o expansiune semnificativă în ultimii ani, evidențiată prin prioritizarea sectorului în acte normative și documente de politici la toate nivelurile. Au fost extinse și diversificate instrumentele și resursele financiare, ceea ce a condus la creșterea investițiilor private și lansarea de noi afaceri. În regiunile Centru și Sud se dezvoltă clustere turistice și agricole, promovând colaborarea între afaceri pentru îmbunătățirea serviciilor turistice. Totuși finanțarea insuficientă a infrastructurii fizice de către autoritățile publice pentru asigurarea cu sisteme de apă/canal, managementului deșeurilor, întreținerii adecvate a rețelei de drumuri naționale, regionale și locale, iluminat public stradal, amenajarea teritoriului localităților/zonelor cu potențial turistic rămâne în continuare o problemă.

Dezvoltarea turismului în Republica Moldova urmează să se bazeze pe un produs turistic diversificat și sustenabil, favorabil dezvoltării comunităților locale. Asta se referă în special la existența ofertei turistice diversificate pe segmente de piață și destinații turistice cu potențial de creștere în regiuni. De remarcat că fără căi de acces și spații adecvate de cazare, produsul turistic va rămâne o noțiune abstractă. Prin urmare, pentru valorificarea acestui produs este nevoie de o infrastructură turistică modernă și accesibilă, adaptată la cerințele turismului receptiv. Iar pentru a moderniza infrastructura turistică și pentru a promova eficient produsul turistic autohton, este necesar de orientat eforturile spre un cadru de politici și reglementări favorabile dezvoltării sustenabile a regiunilor.

USAID, prin intermediul proiectelor sale și PNUD, prin inițiativele de investiții în produse locale, dar și Solidarity Fund PL au sprijinit dezvoltarea turismului local, având un impact semnificativ asupra regiunilor și comunităților din întreaga țară. Aceste organizații internaționale au avut un rol cheie în promovarea turismului ca motor al dezvoltării economice, creând locuri de muncă și stimulând creșterea economică locală.

Experiența țărilor care au reușit să avanseze în dezvoltarea economică locală prin turism este extrem de relevantă pentru Republica Moldova, deoarece oferă exemple concrete de bune practici care pot fi adaptate și aplicate în contextul local. Un exemplu semnificativ îl reprezintă România, care a reușit să valorifice potențialul turistic pentru a stimula creșterea economică în regiunile rurale, în special prin dezvoltarea turismului rural, agroturismului și al turismului cultural. Proiectele de promovare a tradițiilor locale, a meșteșugurilor și a gastronomiei tradiționale au avut un impact semnificativ asupra economiei regionale, iar clusterurile turistice și rețelele de colaborare între autoritățile locale și operatorii din sectorul privat au fost esențiale pentru succesul acestora. România a implementat politici și strategii menite să sprijine investițiile în turismul sustenabil, inclusiv prin programe de formare și perfecționare pentru antreprenorii din turism și prin crearea unui cadru favorabil pentru dezvoltarea infrastructurii turistice. De asemenea, autoritățile locale din România au fost active în promovarea unor modele de parteneriate public-privat, esențiale pentru dezvoltarea destinațiilor turistice și crearea unor produse turistice atractive.

Bibliografie

1. Stöhr, W. B., & Taylor, D. R. F. (1981). „Local and Regional Development”
2. Blakely, E. J., & Leigh, N. G. (2013). „Planning Local Economic Development: Theory and Practice” (link disponibil pe Routledge)
3. Legea nr.845-XII din 03.01.1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi

4. Legea Nr. 352 din 24.11.2006 cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova
5. Legea nr. 438-XVI din 28.12.2006 privind dezvoltarea regională
6. Strategia Națională de Dezvoltare Moldova Europeană 2030, aprobată prin Legea nr.315/2022.
7. Documentul unic de program pentru anii 2022-2024, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 23/2022.
8. Programul sectorial în domeniul sporirii atractivității turistice a Regiunii de Dezvoltare Nord 2017-2025. Decizia Consiliului pentru Dezvoltare Regională Nord nr.2 din 18.01.2017.
9. Programul regional sectorial în domeniul creșterii atractivității turistice în Regiunea de Dezvoltare Centru 2017-2025.
10. Programul regional sectorial privind sporirea atractivității turistice a Regiunii de Dezvoltare Sud 2017-2025. Decizia Consiliului pentru Dezvoltare Regională Sud nr. 1/04 din 26.01.2017.
11. Programul regional sectorial privind creșterea atractivității turistice a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia 2019 – 2025.
12. Programul strategic privind dezvoltarea turismului în UTA Găgăuzia 2021-2025.
13. Strategia de dezvoltare a turismului Chișinău-Capitala Turistică 2022-2026. Decizia Consiliului Municipal Chișinău nr. 9/13 din 19.07.2022.
14. Strategia de Dezvoltare Durabilă a Comunei Vama Buzăului pentru perioada 2009-2015.
15. <https://gastrolocal.ro/#/>
16. <https://www.comunavamabuzaului.ro/>
17. statistica.md
18. <https://aipa.gov.md/sites/default/files/Raport%20gestionare%20FNDAMR%20pentru%20anul%202023.pdf.pdf>
19. <https://www.asd.md/wp-content/uploads/2023/10/Raport-privind-utilizarea-fondului-rutiere-in-anul-2022.pdf>
20. <https://www.asd.md/wp-content/uploads/2024/06/Raprtul-RF-2023.pdf>
21. <https://mf.gov.md/ro/content/catalogul-de-date-deschise-al-mf-pentru-anul-2023>